

Львівський державний університет внутрішніх справ

Гендерний мейнстримінг у кримінально- правовій політиці

Навчальний посібник

Львів
2024

УДК 343.6-055.2-048.66(477)

Г 34

Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 25 вересня 2024 року № 5)

Рецензенти:

Степаненко Оксана, завідувачка кафедри кримінального
права, докторка юридичних наук, доцентка
(Національний університет «Одеська юридична академія»);

Кернякевич-Танасійчук Юлія, завідувачка кафедри
судочинства, докторка юридичних наук, професорка
(Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника)

**Гендерний мейнстрімінг у кримінально-правовій
політиці : навчальний посібник / О. Броневицька,
О. Горпинюк, І. Гловюк ; за ред. : Ю. Лісциної,
С. Романцової. Львів : Львівський державний
університет внутрішніх справ, 2024. 464 с.**

ISBN 978-617-511-417-9

Видання підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Гендерний мейнстрімінг у кримінально-правовій політиці» в закладах вищої освіти. Відображено сучасний стан і перспективи правового регулювання гендерних аспектів у чинному українському законодавстві, розкрито сутність гендеру, гендерної рівності та гендерної політики, простежено еволюцію правових норм, що закріплюють принцип гендерної рівності. Розглянуто міжнародні стандарти гендерної рівності, що є в основі гендерної політики, та особливості їх реалізації в Україні. Основну увагу приділено гендерному аспекту в кримінально-правовій політиці.

Для здобувачів вищої освіти, викладачів вищих навчальних закладів та факультетів юридичної спрямованості всіх форм навчання, працівників судових і правоохоронних органів.

Prepared in accordance with the program of the academic discipline 'Gender Mainstreaming in Criminal Law Policy' at higher education institutions. The present-day conditions and prospects for legal regulation of gender aspects in the current Ukrainian legislation are reflected; the essence of gender, gender equality and gender policy is revealed; and the evolution of legal norms enshrining the principle of gender equality is traced. Considerable attention is paid to the international standards of gender equality forming the basis of gender policy and the issue of their implementation in Ukraine. In addition, the focus is on the gender aspect of criminal law policy.

For higher education applicants, lecturers of higher education institutions and faculties of law of all forms of education, and judicial and law enforcement officials.

УДК 343.6-055.2-048.66(477)

ISBN 978-617-511-417-9

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2024

Зміст

ПЕРЕДМОВА.....	7
-----------------------	----------

Розділ 1

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

<i>(Ясінь І. М.).....</i>	10
---------------------------	-----------

- 1.1. Кримінально-правова політика як елемент внутрішньої політики держави: поняття та завдання.....10
- 1.2. Напрями та рівні кримінально-правової політики.....19
- 1.3. Джерела кримінально-правової політики.....24
- 1.4. Принципи кримінально-правової політики.....32
 - Питання для самоконтролю.....42
 - Тестові завдання.....43

Розділ 2

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ОСНОВИ ГЕНДЕРНОЇ ТЕОРІЇ ТА ФЕМІНІЗМУ В КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ПОНЯТТЯ, РОЗВИТОК І ВПЛИВ НА ЗАКОНОДАВСТВО

<i>ТА ПРАВА ЛЮДИНИ (Горпинюк О. П.).....</i>	46
--	-----------

- 2.1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму.....46
- 2.2. Становлення теорій гендеру.....51
- 2.3. Гендерна ідентичність як аспект самосвідомості, що описує переживання людиною себе як певної особистості. Гендерні ролі як норми та правила поведінки жінок і чоловіків, що ґрунтуються на традиційних очікуваннях, пов'язаних з їхньою статтю.....53
- 2.4. Гендерний мейнстрімінг як механізм досягнення мети гендерної рівності.....55
- 2.5. Гендерний мейнстрімінг у кримінальному праві та практиці Європейського суду з прав людини.....62
 - Питання для самоконтролю.....73
 - Тестові завдання.....74

Розділ 3

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЯК ФОРМА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

<i>(Лісіцина Ю. О.).....</i>	77
------------------------------	-----------

- 3.1. Становлення законодавства у сфері дискримінації.....77
- 3.2. Характеристика принципів юридичної рівності в контексті заборони дискримінації.....94

3.3. Поняття та сутність дискримінації.....	100
3.4. Характеристика ознак, за якими заборонена дискримінація.....	106
3.5. Класифікація дискримінації: загальна характеристика.....	137
3.6. Механізм забезпечення запобігання та протидії дискримінації.....	158
Питання для самоконтролю.....	166
Тестові завдання.....	167

Розділ 4

ПРАВА ЖІНОК І ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

(Серкевич І. Р.).....	170
4.1. Гендерна політика в ЄС.....	170
4.2. Україна у світових рейтингах гендерної рівності.....	177
4.3. Законодавчі гарантії у сфері гендерної рівності.....	181
4.4. Політичне представництво жінок у країнах ЄС та Україні.....	187
4.5. Місце та роль Стамбульської конвенції щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству.....	193
4.6. Захист прав жінок, що входять до категорії біженців і внутрішньо переміщених осіб.....	200
4.7. Марш за права жінок.....	204
Питання для самоконтролю.....	206
Тестові завдання.....	206

Розділ 5

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА

У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ.....

5.1. Сутність поняття «домашнє насильство» (Романцова С.).....	209
5.2. Форми, прояви та ознаки домашнього насильства (Романцова С.).....	215
5.3. Суб'єкти домашнього насильства (Сидорук І.).....	226
5.4. Відповідальність за вчинення домашнього насильства (Сидорук І.).....	228
5.5. Обмежувальні заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (Романцова С.).....	232

5.6. Правила кваліфікації злочинів, пов'язаних із домашнім насильством (<i>Сидорук І.</i>).....	239
Питання для самоконтролю.....	246
Тестові завдання.....	246

Розділ 6

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА

У СФЕРІ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ.....250

6.1. Правова природа сексуального насильства (<i>Устрицька Н.</i>).....	250
6.2. Повага до сексуальної анатомії і комунікативність згоди (<i>Устрицька Н.</i>).....	256
6.3. Захист осіб, найбільш уразливих до сексуальної експлуатації (<i>Устрицька Н.</i>).....	268
6.4. Особливості захисту жінок, дітей, чоловіків від сексуального насильства під час збройного конфлікту (<i>Броневицька О.</i>).....	280
Питання для самоконтролю.....	306
Тестові завдання.....	307

Розділ 7

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА

У СФЕРІ ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНИМ ДОМАГАННЯМ.....310

7.1. Поняття «сексуальне домагання» (<i>Романцова С. В.</i>).....	310
7.2. Сексуальні домагання: міжнародні стандарти протидії (<i>Сидорук І. І.</i>).....	316
7.3. Політика викорінення сексуальних домагань (<i>Романцова С. В.</i>).....	322
7.4. Відповідальність за вчинення сексуальних домагань на робочому місці та практика ЄСПЛ (<i>Сидорук І. І.</i>).....	331
Питання для самоконтролю.....	338
Тестові завдання.....	339

Розділ 8

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА

У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ІНШИМ ФОРМАМ

ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА (*Гловчук І. В.*).....342

8.1. Примусовий шлюб.....	343
8.2. Примусовий аборт.....	347

8.3. Примусова стерилізація.....	350
8.4. Каліцтво жіночих геніталій.....	354
Питання для самоконтролю.....	358
Тестові завдання.....	358

Розділ 9

ЗАХОДИ З РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....

9.1. Інституційний механізм формування та реалізації гендерної політики в Україні (<i>Романцова С. В.</i>).....	361
9.2. Впровадження гендерної рівності в системі органів виконавчої влади України (<i>Романцова С. В.</i>).....	373
9.3. Заснування інституту гендерних радників і радниць (<i>Євхутич І. М.</i>).....	386
9.4. Особливості реалізації гендерної рівності в діяльності органів системи МВС України (<i>Лісіцина Ю. О.</i>).....	394
9.5. Реалізація гендерної рівності у закладах вищої освіти системи МВС України (<i>Лісіцина Ю. О.</i>).....	408
Питання для самоконтролю.....	413
Тестові завдання.....	413

Розділ 10

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

(<i>Дільна З. Ф.</i>).....	416
10.1. Гендерна дискримінація в професійному середовищі суддів та адвокатів. Реалізація принципу гендерної рівності в судовій практиці.....	416
10.2. Значущість питань гендерної рівності для органів судової влади. Врахування гендерного підходу в розвитку кар'єри у сфері правосуддя.....	429
10.3. Гендерна політика суду. Інтегрування гендерного підходу в політику з питань персоналу суду.....	433
10.4. Гендерна обізнаність і компетентність у сфері правосуддя.....	445
Питання для самоконтролю.....	459
Тестові завдання.....	459

Розділ 8

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ІНШИМ ФОРМАМ ГЕНДЕРНОГО НАСИЛЬСТВА

8.1. Примусовий шлюб

8.2. Примусовий аборт

8.3. Примусова стерилізація

8.4. Каліцтво жіночих геніталій

У доктрині є різні підходи до класифікації гендерного (гендерно зумовленого) насильства, і з-поміж форм такого насильства вирізняється фізичне, сексуальне, психологічне й економічне¹ або схожі варіації², водночас не завжди згадується економічне насильство³. Такі види обумовлені, крім історичного досвіду, також положеннями Стамбульської конвенції, в якій «насильство стосовно жінок» розуміється через акти насильства, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання, зокрема погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі (ст. 3). Що ж стосується примусового шлюбу, примусового аборт, примусової стерилізації та каліцтва жіночих геніталій, то вони окремо прописані у Стамбульській конвенції як діяння, що мають бути криміналізовані державами. Заглиблюючись у розуміння сексуального та гендерно зумовленого насильства, зазначимо, що воно охоплює зґвалтування, спроби зґвалтування, всі форми сексуального насильства,

¹ Політова А. С. *Форми гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 307–311. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.53>. С. 310. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282226/276416>

² Аніщук Н. В. *Правові засоби викорінення гендерного насильства в Україні: історико-теоретичний аналіз* : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2008. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50593887.pdf>

³ Перунова О. С. *Юридико-психологічні засади профілактики гендерно обумовленого насильства в органах Національної поліції України* : дис. ... д-ра філософії в галузі знань 08 «Право» : 081 «Право». Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. С. 87.

сексуальні погрози, домагання, експлуатацію або приниження, примусову вагітність, примусову стерилізацію, примусовий аборт, торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації, сексуальне рабство та калічення жіночих статевих органів⁴. Зважаючи на положення Стамбульської конвенції, що вона застосовується в мирний час і в ситуаціях збройного конфлікту (ст. 2), слід визнати, що вона має застосовуватися для ідентифікації та реагування на випадки СНПК.

8.1. Примусовий шлюб

Стамбульська конвенція підкреслює у преамбулі, що примусовий шлюб є тяжкою формою насильства стосовно жінок і дівчат. Відповідно, на держави покладено зобов'язання:

- вживати необхідних законодавчих або інших заходів для того, щоб шлюби, укладені під примусом, могли бути оскаржені, анульовані або розірвані без покладення неналежного фінансового або адміністративного тягаря на жертву (ст. 32);

- криміналізації умисної поведінки щодо примушування дорослого або дитини до вступу в шлюб (ст. 37);

- криміналізації умисної поведінки щодо заманювання дорослого або дитини на територію Сторони або держави іншої, ніж та, у якій він чи вона проживає, для примушування цього дорослого або дитини до вступу в шлюб (ст. 37);

- забезпечення того, щоб жертви примусового шлюбу, які вивезені до іншої країни для цілей шлюбу та які, як наслідок, втратили свій статус перебування в країні, де вони постійно проживають, могли це право відновити (ст. 59).

Для примусового шлюбу характерна відсутність згоди тієї або того, з ким укладається шлюб.

За Стамбульською конвенцією, примусовий шлюб – це акт навмисного використання фізичних або психологічних погроз, щоб змусити дорослого чи дитину прийняти шлюб, чи перевезення дорослого або дитини до іншої країни, щоб

⁴ Сексуальне та гендерно-зумовлене насильство під час збройного конфлікту. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/8/535677.pdf>

змусити їх вступити в шлюб⁵, тобто акцентовано на елементі примусу.

В Україні примушування до шлюбу криміналізовано Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII, чинний з 11 січня 2019 року. Об'єктивна сторона діянь (ст. 151-2 КК України) полягає у:

- 1) примушуванні особи до вступу в шлюб;
- 2) примушуванні особи до продовження примусово укладеного шлюбу;
- 3) примушуванні особи до вступу у співжиття без укладання шлюбу;
- 4) примушуванні особи до продовження співжиття без укладання шлюбу;
- 5) спонуканні з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає.

Кваліфікуючими ознаками є:

- повторність;
- вчинення за попередньою змовою групою осіб;
- вчинення щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством;
- вчинення щодо двох чи більше осіб.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є воля, честь і гідність особи, зокрема у сімейних відносинах. Потерпілою від злочину може бути будь-яка особа, незалежно від статі і віку. Суб'єкт злочину загальний. Зазвичай ним є особа, яка має сімейну владу над потерпілою особою (батько, дід, мати). З суб'єктивної сторони злочин може бути вчинений лише умисно⁶.

⁵ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : довідник для членів парламенту. Рада Європи, оновлена редакція, жовтень 2013 року. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45> С. 31.

⁶ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. С. 101-102.

У доктрині є думка, що поняття «примушування» означає застосування фізичного насильства або погрозу його застосування щодо потерпілого чи його близької особи, або шантаж – погрозу знищити чи пошкодити майно потерпілого, або викрасти потерпілого чи позбавити його волі, або розголосити відомості про потерпілого, які потерпілий бажає зберегти у таємниці, або іншим чином обмежити права, свободи чи законні інтереси потерпілого (чи його близької особи)⁷. Утім розуміння застосування лише фізичного насильства або погрози його застосування не є беззаперечним у ситуаціях СНПК.

Є і думка, що під примушуванням у кримінальному праві слід розуміти незаконний, цілеспрямований, психічний вплив на особу, який може супроводжуватися насильством, з метою змусити особу виконати яку-небудь дію, що зазначена в диспозиції досліджуваної норми, всупереч її волі⁸. Утім і він не відображає специфіку СНПК, зокрема обстановки примусу (а ця характеристика примусового шлюбу була підкреслена у справі Онгвена⁹). Зазначимо, що є і позиція, що примус може включати фізичний, психологічний, фінансовий, сексуальний та емоційний тиск¹⁰, що є дещо ширшим за триаду фізичне насильство-психічне насильство-шантаж.

У Гаазьких принципах, що стосуються сексуального насильства¹¹, примус когось вступити у шлюб або інше інтимне

⁷ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. С. 102.

⁸ Камінський П. В. Кримінально-правова характеристика за примушування до шлюбу: порівняльно-правове дослідження : дис. ... д-ра філософії з галузі знань 08 «Право» : 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2022. С. 125.

⁹ Peter Robinson's Summary of Decisions of the International Criminal Court. ICC Statute, Rules of Procedure and Evidence, Regulations of Court, and Code of Professional Conduct for Counsel annotated. 2023. С. 76. URL: https://peterrobinson.com/wp-content/uploads/2023/08/Peter-Robinson_ICC-Digest_July-2023.pdf

¹⁰ Forced Marriage Practice Guidance. July 201. URL: <https://www.darlington-safeguarding-partnership.co.uk/media/1723/forced-marriage-july-2019-dsp1.pdf>

¹¹ The Hague Principles on Sexual Violence : The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 18. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

партнерство, включаючи шлюб за домовленістю, тимчасовий шлюб, фальшивий шлюб, передачу подружжя / партнера, визнаються сексуальним насильством, коли вони відбуваються примусово або проти особи, яка не може або не бажає дати справжню, добровільну та конкретну згоду.

Примусовий шлюб є також формою СНПК. Як було встановлено Спеціальним доповідачем ООН із питань систематичних зґвалтувань, сексуального рабства та подібних до рабства практик під час збройних конфліктів, «сексуальне рабство також охоплює ситуації, коли жінок і дівчат примушують до «шлюбу»¹².

За Римським Статутом Міжнародного кримінального суду, примусовий шлюб прямо не передбачений як військовий злочин чи злочин проти людяності. Однак практика Міжнародного кримінального суду визнала, що формами сексуального рабства можуть бути, наприклад, примусові тимчасові шлюби з солдатами (справа Катанга)¹³. У справі Онгвена обвинувачення у примусовому шлюбі як «іншому нелюдському акті», включеному до складу злочину проти людяності, встановлено на основі попередньої судової практики Спеціального суду для Сьєрра-Леоне та Надзвичайних палат Камбоджі, де стверджувалося, що постраждалі «змушені вступати в подружні стосунки за примусових обставин» і терпіти «серйозні фізичні чи психічні страждання чи травми або серйозний напад на людську гідність зі ступенем тяжкості, який можна порівняти з іншими злочинами проти людяності»¹⁴.

¹² The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 42–43. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

¹³ Peter Robinson's Summary of Decisions of the International Criminal Court. ICC Statute, Rules of Procedure and Evidence, Regulations of Court, and Code of Professional Conduct for Counsel annotated. 2023. P. 70. URL: https://peterrobinson.com/wp-content/uploads/2023/08/Peter-Robinson_ICC-Digest_July-2023.pdf

¹⁴ The Hague Principles on Sexual Violence : The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 42–43. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

Для розуміння кваліфікації примусового шлюбу важливо врахувати такі підходи МКС (справа Онгвена):

- на відміну від сексуального рабства, примусовий шлюб передбачає стосунки ексклюзивності між «чоловіком» і «дружиною», що може призвести до дисциплінарних наслідків за порушення цієї ексклюзивної домовленості;

- примусовий шлюб не обов'язково має сексуальний характер, але тягне «гендерну шкоду», яка, по суті, є нав'язуванням жертві соціально сконструйованих гендерних очікувань і ролей, пов'язаних із «дружиною» або «чоловіком»;

- для встановлення «шлюбу» або «подружнього союзу» не вимагається визнання офіційного чи офіційного шлюбу в конкретному суспільстві. Натомість це може бути встановлено на основі фактів справи, включаючи характер стосунків між злочинцем і потерпілим, а також суб'єктивного погляду потерпілого, третіх осіб і злочинця на вчинення діяння та його або її наміру розглянути, що двоє з них «подружжя»;

- примусовий шлюб як форма інших нелюдських дій є триваючим злочином, який охоплює весь період примусових подружніх стосунків і припиняється лише після звільнення особи з нього¹⁵.

8.2. Примусовий аборт

Стамбульська конвенція вказує на зобов'язання держав криміналізувати умисну поведінку щодо проведення абортів жінці без її попередньої та інформованої згоди (ст. 39). Примусовий аборт тлумачиться як виконання операції аборту на жінці без її попередньої та інформованої згоди¹⁶.

¹⁵ Peter Robinson's Summary of Decisions of the International Criminal Court. ICC Statute, Rules of Procedure and Evidence, Regulations of Court, and Code of Professional Conduct for Counsel annotated. 2023. P. 77–78. URL: https://peterrobinson.com/wp-content/uploads/2023/08/Peter-Robinson_ICC-Digest_July-2023.pdf

¹⁶ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : довідник для членів парламенту. Рада Європи, оновлена редакція, жовтень 2013 року. С. 32. URL: <https://rm.coe.int/1680096e45>

У КК України примушування до аборту без добровільної згоди потерпілої особи криміналізовано у ст. 134. Утім дещо тавтологічними є формулювання «примушування ... без добровільної згоди», бо якщо згоди немає, то аборт вже є примусовим.

Основним безпосереднім об'єктом примушування до аборту слід визнавати фізичну і психічну недоторканність особи, право жінки на материнство. Потерпілою є вагітна жінка (у такому разі, відповідно до ч. 4 ст. 67 стан вагітності не може обтяжувати покарання винного)¹⁷.

У доктрині є позиція, що примушування – це поєднане із застосуванням фізичного насильства або погроз схилення потерпілої особи всупереч її волі (за КК – за відсутності добровільної згоди потерпілої особи) до проведення аборту цієї особи¹⁸. Формами примушування визнаються застосування будь-якого фізичного насильства, погрози його застосуванням, а також шантаж – погрози знищити або пошкодити майно (як потерпілого, так й інших осіб), обмежити права і свободи потерпілої особи, розголосити відомості, які вона хоче зберегти в таємниці, тощо. Примушування може здійснюватись усно, письмово чи з використанням засобів зв'язку, адресуватися потерпілій особі як безпосередньо, так і через третіх осіб¹⁹. Утім є і більш широкий підхід з посиланням на те, що у в ст. 39 Стамбульської конвенції використовується формулювання «без її (жертви) попередньої та інформованої згоди або розуміння процедури», з чого випливає те, що примушування до аборту / стерилізації можуть бути взагалі не пов'язані з насильством. Ознака «попередньої та інформованої згоди» не стосується згоди потерпілої особи до примушування, а полягає в інформуванні про характер та наслідки медичного втручання (аборт / стерилізації), що дає підстави особі

¹⁷ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. С. 84–85.

¹⁸ Там само. С. 96.

¹⁹ Там само. С. 97.

прийняти свідоме рішення щодо погодження відповідної медичної послуги²⁰.

Аналізуючи ці підходи, зазначимо наступне. Основна проблема у тому, що диспозиція ст. 134 КК України змістовно не збігається зі ст. 39 Стамбульської конвенції, адже у Конвенції йдеться про проведення абортів жінці без її попередньої та інформованої згоди, а не про примушування до майбутнього проведення. Без сумніву, і примушування має мати кримінально-правову оцінку, утім, саме через таку несуголосність формулювань і виникають питання щодо сфери охоплення кримінально-правової оцінки у контексті обов'язковості вимог Конвенції, зважаючи на те, що там доволі чітко вказано, яка саме умисна поведінка має бути криміналізована. До речі, це впливає і на визначення моменту закінчення злочину, бо за КК України злочин визнається закінченим з моменту здійснення відповідного впливу на потерпілу особу незалежно від його результативності (на це вказує використання іменника, утвореного від дієслова недоконаного виду, – «примушування»)²¹.

Вважаємо, що більш виваженим є другий підхід, адже він ґрунтується саме на волі жінки та повазі до її можливості самій вирішувати питання щодо свого здоров'я та збереження вагітності та враховує саме зміст формулювання Конвенції.

Суб'єкт кримінального правопорушення – загальний. Суб'єктивна сторона – прямий умисел; мета і мотив не є обов'язковими елементами та не впливають на кваліфікацію.

У Гаазьких принципах, що стосуються сексуального насильства²², примусовий аборт визнається актом сексуального

²⁰ Дьоміна О. П. Нові склади злочинів за ст. 134 Кримінального кодексу України у світлі Стамбульської конвенції: аналіз деяких ознак. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3. С. 109–122. С. 114.

²¹ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. С. 97.

²² The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 68. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

характеру, виходячи з практики міжнародних судів і трибуналів²³. Цей акт є насильницьким за своєю суттю²⁴.

Примусовий аборт є також формою СНПК. «Сексуальне насильство ... включає ... примусові аборти, а також гендерно зумовлені злочини, прямо перелічені в Статуті МКС як воєнні злочини»²⁵.

8.3. Примусова стерилізація

Стамбульська конвенція зобов'язує криміналізувати умисну поведінку в формі проведення хірургічного втручання, метою або наслідком якого є припинення здатності жінки до природної репродукції без її попередньої та інформованої згоди або розуміння процедури. Важливими є два аспекти: медичне втручання щодо позбавлення жінки репродуктивної функції та відсутність попередньої та інформованої згоди жінки.

Без сумніву, можуть бути ситуації, коли примусова стерилізація потрібна для врятування життя жінки, однак, примусова стерилізація як форма гендерного насильства має іншу мету. Зазначимо, що ці питання розглядав ЄСПЛ у справі «V.C. проти Словаччини» (Заява № 18968/07). Заявницю, яка мала ромське етнічне походження, було стерилізовано у державні лікарні після другого кесаревого розтину. Заявниця стверджувала, що після кількох годин родової діяльності

²³ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 72. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

²⁴ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P.78. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

²⁵ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 68. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

та болю медичні працівники лікарні запитали її, чи хоче вона ще мати дітей. Заявниця відповіла, що так, але медичні працівники повідомили її, що якщо вона народить ще одну дитину, то або дитина, або вона помруть. Заявниця почала плакати та оскільки вона була переконана, що її наступна вагітність матиме летальний результат, вона сказала медичним працівникам: «Робіть, що хочете». Потім її попросили підписати реєстр пологів із позначкою, що вона попросила здійснити стерилізацію. Заявниця не розуміла терміна «стерилізація» і підписала реєстр з остраху, що інакше будуть летальні наслідки. Коли пологи перебували на завершальному етапі, її сприйняття та пізнавальні здібності знаходилися під впливом родової діяльності та болю. Після цього її залишив чоловік, на її думку, через безпліддя, та була піддана остракізму з боку ромської громади. ЄСПЛ визнав порушення ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки стерилізація є серйозним втручанням у стан репродуктивного здоров'я людини, впливає на різноманітні аспекти особистої цілісності особи, включаючи її фізичне та психічне благополуччя і емоційне, духовне та сімейне життя; позиція відрізняється у випадку проведення такого лікування без згоди психічно здорового повнолітнього пацієнта, і такі дії слід розглядати як несумісні з вимогою поваги до людської свободи і гідності, яка є однією з основоположних засад, на яких основана Конвенція. У цій справі заявницю було стерилізовано в державній лікарні одразу після того, як вона народила другу дитину за допомогою кесаревого розтину. Лікарі вважали за необхідне проведення процедури, оскільки можлива третя вагітність могла бути серйозною небезпекою для її життя та життя її дитини, зокрема, небезпеку розриву матки. Оскільки невідкладної ситуації, пов'язаної з неминучим ризиком непоправної шкоди життю або здоров'ю заявниці не було, і оскільки заявниця була психічно здоровою повнолітньою пацієнткою, її інформована згода була необхідною передумовою для проведення процедури, навіть якщо припустити, що існувала «необхідність» з погляду медицини. Із наданих документів не вбачається, що заявницю було повністю проінформовано про її стан здоров'я, пропоновану процедуру та її альтернативи. Крім того, те, що заявницю попросили надати згоду на таке

втручання тоді, коли в неї відбувалася родова діяльність і незадовго до проведення кесаревого розтину, вочевидь не дозволяв їй прийняти своє добровільне рішення після обмірковування всіх відповідних питань та, як вона могла цього бажати, після обмірковування наслідків та обговорення цього питання зі своїм партнером. Отже, процедура стерилізації грубо втрутилась у фізичну цілісність заявниці, оскільки її було позбавлено репродуктивної функції. На момент проведення стерилізації заявниці було двадцять років, тобто вона перебувала на ранній стадії репродуктивного життя. Процедура з погляду медицини не була неминуче необхідною. Заявниця не надала на неї своєї інформованої згоди. Замість цього їй було запропоновано підписати друковані слова «пацієнтка просить проведення стерилізації», коли вона перебувала у лежачому положенні та потерпала від болі, пов'язаної із кількогадинною родовою діяльністю. Її підштовхнуло підписати документ те, що медичні працівники сказали їй, що вона або її дитина помруть у разі наступної вагітності. Отже, процедура стерилізації, а також спосіб, в який заявниці запропоновано погодитися на неї, могли пробудити в ній відчуття страху, страждання та неповноцінності, а також тягти сильні страждання²⁶.

У ст. 134 КК України криміналізовано примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи та ця ж дія, якщо вона спричинила смерть потерпілої особи чи інші тяжкі наслідки. Стосовно диспозиції є зауваження, адже тавтологічними є формулювання «примушування ... без добровільної згоди» є тавтологією, і якщо йдеться про примушування, то це означає, що згоди немає, та, відповідно, відсутність згоди свідчить про примусовий характер стерилізації.

Що стосується потерпілих, то, на відміну від вимог Стамбульської конвенції, ст. 134 КК України є гендерно нейтральною, тому потерпілими можуть бути і жінки, і чоловіки, які мають репродуктивну здатність.

Питання примушування та його тлумачення розглядалися вище у питанні стосовно примушування до абортів.

²⁶ URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22UKR%22\],%22appno%22:\[%2218968/07%22\],%22itemid%22:\[%22001-117793%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22UKR%22],%22appno%22:[%2218968/07%22],%22itemid%22:[%22001-117793%22]})

Водночас важливо, що на кваліфікацію за ч. 4 (ч. 5) ст. 134 не впливають: наявність у потерпілої особи медичних протипоказань для проведення стерилізації; місце проведення стерилізації, до якої примушують потерпілу особу (відбуватиметься це в акредитованому акушерсько-гінекологічному стаціонарі, урологічному відділенні акредитованого закладу охорони здоров'я чи в іншому місці); вид стерилізації – буде вона постійною або тимчасовою (зокрема, постійна стерилізація жінки призводить до незворотних змін в її статевих органах, що виключає можливість настання вагітності); здійснюватиме стерилізацію належний фахівець (наприклад, хірургічну кастрацію чоловіка має провадити лише андролог-хірург) чи якась інша особа. Спонування особи до її стерилізації за наявності у неї медичних протипоказань, якщо вона добровільно погоджується на таке хірургічне втручання, не може кваліфікуватись за ч. 4 (ч. 5) ст. 134²⁷.

Суб'єкт кримінального правопорушення є загальним, а суб'єктивна сторона – прямий умисел; мета та мотив не є обов'язковими елементами та не впливають на кваліфікацію.

У Гаазьких принципах, що стосуються сексуального насильства²⁸, примусова стерилізація розглядається як акт сексуального характеру, насильницький за своєю суттю.

Примусова стерилізація є також формою СНПК, тобто воєнним злочином. У Римському Статуті Міжнародного кримінального суду примусова стерилізація розглянута як воєнний злочин і злочин проти людяності. Елементами цього злочину як воєнного злочину, згідно з ознаками складу злочинів, є: виконавець позбавив одну чи кілька осіб природної репродуктивної здатності; дії не були виправдані необхідністю медичного або лікарняного лікування такої особи чи осіб і не були вчинені з їхньої згоди, яка виражає їхню істинну волю;

²⁷ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіге, 2019. С. 96.

²⁸ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf> P. 16.

дії відбувалися в контексті міжнародного збройного конфлікту та були пов'язані з ним; виконавець усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

8.4. Каліцтво жіночих геніталій

Стамбульська конвенція визнає каліцтво геніталій тяжкою формою насильства стосовно жінок і дівчат й зобов'язує криміналізувати таку умисну поведінку: а) видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора; б) примушування жінки до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього; с) підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до цього (ст. 38).

Важливо відмітити таке тлумачення цих пунктів статті: «підпункт «б», з іншого боку, передбачає факт співучасті з правопорушником в актах, передбачених у пп. «а», шляхом примусу або схилення жінки до видалення, інфібуляції або каліцтва великих статевих губ, малих статевих губ або клітора. В цій частині застосування положення обмежується лише повнолітніми жертвами. Підпункт «с» криміналізує факт підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до видалення, інфібуляції або каліцтва великих статевих губ, малих статевих губ або клітора. Ця частина положення обмежується лише жертвами-дівчатками і охоплює ситуації, коли будь-хто (зокрема батьки, дідусі чи бабусі або інші родичі) примушують свою доньку або родичку до цієї процедури. Автори вважали за необхідне розрізнити жертв, які є повнолітніми особами та дівчатками, бо не хотіли криміналізувати підбурювання жінок до будь-яких актів, передбачених у пп. «а»»²⁹.

Зазначимо, що серед таких діянь є жіноче обрізання, що проводиться у деяких країнах і спільнотах відповідно

²⁹ Пояснювальна доповідь до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011. С. 130. URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e>

до традицій, фактору культури, немає нічого спільного з турботою про дівчинку / жінку, призводить до значних проблем з соматичним і психічним здоров'ям, впливає на інтимне життя жінки. Загальна рекомендація Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок №14: Обрізання в жінок – ще у 1990 році рекомендувала викоринити практики обрізання жінок. Утім, понад 200 мільйонів дівчат і жінок, які живуть сьогодні, зазнали каліцтва жіночих статевих органів у 30 країнах Африки, Близького Сходу та Азії, де воно практикується. Є чотири типи каліцтва жіночих геніталій, які мають серйозні короткострокові та довгострокові наслідки³⁰. Мало того, є практика «обрізання на канікулах», коли для обрізання дівчата вивозяться за кордон до країни, де схвалюється це насильство³¹.

КК України, на відміну від Стамбульської конвенції, криміналізував каліцтво статевих органів у статті про умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121). Утім, слушно зазначається у доктрині, що як і обрізання крайньої плоти пенісу чоловіка, здійснення певної зміни великих статевих губ, малих статевих губ або клітора жінки не може кваліфікуватися за ст. 121, якщо воно є дозволеною згідно із національним законодавством формою медичного втручання або пластичною операцією на статевих органах, яка обумовлена медичними та/або косметологічними показаннями. Але ознаки, за якими можна відрізнити останню від кримінально караного каліцтва статевих органів, мають бути встановлені за допомогою Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. У разі каліцтва статевих органів, поєднаного з високою крововтратою, формула обвинувачення повинна включати і небезпечність для життя в момент заподіяння³². З урахуванням гендерно нейтральної криміналізації каліцтва геніталій, є питання стосовно чоловічого обрізання, яке є релігійною

³⁰ Female genital mutilation. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>

³¹ Детально: FGM still a 'global concern'. URL: <https://www.dw.com/en/female-genital-mutilation-still-a-global-concern/a-37363059>

³² Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Vaite, 2019. С. 60.

процедурою у деяких релігіях. Слід погодитись з О. В. Харитоновою, що з урахуванням значно менших ризиків і шкоди для здоров'я цей обряд має бути виведений з кримінально-правового поля, але питання правових заборон щодо цього релігійного обряду має залишитися у публічній дискурсивній площині³³.

Вважаємо, що формулювання ст. 121 КК України не криміналізують примушування жінки до того, щоб вона зазнала актів каліцтва геніталій або схилення її до цього; а також підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів каліцтва геніталій, або схилення її до цього (ст. 38 Стамбульської конвенції). Тут не може йтися про співучасть, адже у ст. 27 КК України йдеться про відповідну форму взаємодії з іншим співучасником, але не з потерпілим. Отже, лише за наявності ознак катування, поєднаного з примушуванням жінки (чи дівчини) до каліцтва жіночих геніталій, вимоги Стамбульської конвенції можна вважати виконаними³⁴.

Суб'єкт злочину є загальним, це діяння є умисним. Потерпілими можуть бути і жінки, і чоловіки.

Зазначимо, що у доктрині висловлюється думка про недоречність криміналізації каліцтва статевих органів за ст. 121 КК України, є пропозиції винесення у окрему статтю³⁵, із мотивуванням у тому числі формою вини та дискримінаційним характером каліцтва саме стосовно жінок³⁶.

³³ Харитонova О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству : науково-практичний посібник. Харків : ТОВ «Видавництво «Права людини»», 2018. С. 72.

³⁴ Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. С. 65.

³⁵ Shkodiak Alona. Genital mutilation (article 121 Criminal Code of Ukraine) vs. female genital mutilation (§ 226a Criminal Code of the Federal Republic of Germany). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 2 (Volume 2). С. 191.

³⁶ Політова А. М., Акімов М. О. Каліцтво статевих органів як один із наслідків умисного тяжкого тілесного ушкодження. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 1. С. 156–157. DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-70-1-151-160>

У Гаазьких принципах, що стосуються сексуального насильства³⁷, сексуальні каліцтва розглядаються як акти сексуального характеру, насильницькі за своєю суттю. Калічення статевих органів є дуже поширеною формою сексуального катування осіб будь-якої статі³⁸.

Каліцтво жіночих геніталій є воєнним злочином (виявом СНПК) та злочином проти людяності. Судова палата у справі Квочка та ін. (Kvočka et al) пояснила, що «сексуальне насильство є ширшим, ніж зґвалтування, включаючи ... сексуальне калічення...»³⁹. Утім прямо цей різновид СНПК не зазначений у Римському Статуті Міжнародного кримінального суду. Це не заважає його кваліфікувати за ст. 438 КК України як воєнний злочин, оскільки його можна розглядати як «будь-яку іншу форму сексуального насильства, яка також становить грубе порушення Женевських конвенцій» (ст. 8 Римського Статуту Міжнародного кримінального суду) (що підтверджується на практиці⁴⁰).

³⁷ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 70. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

³⁸ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 38. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

³⁹ The Hague Principles on Sexual Violence. The Civil Society Declaration on Sexual Violence. International Criminal Law Guidelines on Sexual Violence. Key Principles for Policy Makers on Sexual Violence. P. 68. URL: <https://4genderjustice.org/ftp-files/publications/The-Hague-Principles-on-Sexual-Violence.pdf>

⁴⁰ Настільна книга судді з матеріалами для розгляду справ про міжнародні злочини. С. 172. URL: <http://www.nsj.gov.ua/files/1687510022%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%20%D0%97%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%A1%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96.pdf>

Питання для самоконтролю

1. Які форми гендерного насильства, крім зґвалтування, мають бути криміналізовані на виконання зобов'язань за Стамбульською конвенцією?
2. Чи є примусовий шлюб воєнним злочином? Якщо так, то з огляду на які джерела міжнародного права?
3. У чому полягає триваючий характер примусового шлюбу як вияву СНПК?
4. Чи коректним є формулювання диспозиції ст. 134 КК України?
5. Чи відповідають положення ст. 134 КК України Стамбульській конвенції?
6. Чи однакові гендерні підходи у Стамбульській конвенції та КК України щодо примусової стерилізації?
7. Як визначає Стамбульська конвенція каліцтво жіночих геніталій?
8. Чи є жіноче обрізання каліцтвом жіночих геніталій та якого типу за класифікацією ВООЗ?
9. Які особливості криміналізації каліцтва статевих органів за КК України?
10. Чи є потреба у зміні характеру криміналізації статевих органів в українському законодавстві?

Тестові завдання

1. Яка з форм об'єктивної сторони НЕ вказана у ст. 151-2 КК України?
 - а) примушування особи до вступу в шлюб;
 - б) примушування особи до вступу у співжиття без укладання шлюбу;
 - в) передача партнера / партнерки;
 - г) примушування особи до продовження співжиття без укладання шлюбу.
2. Оберіть пропущені слова у формулюванні: «на відміну від ..., ... передбачає стосунки ексклюзивності між «чоловіком» і «дружиною», що може призвести до дисциплінарних наслідків за порушення цієї ексклюзивної домовленості»
 - а) сексуальне насильство / примусовий шлюб;
 - б) сексуальне насильство / каліцтво жіночих геніталій;
 - в) сексуальне насильство / примусовий аборт;
 - г) примусовий шлюб / сексуальне насильство.

3. Порушення якої статті або статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлено ЄСПЛ у справі:

- а) ст. 3 та ст. 2;
- б) ст. 5;
- в) ст. 2;
- г) ст. 3 та ст. 8.

4. Примусова стерилізація за Римським Статутом:

- а) не згадується;
- б) згадується виключно як воєнний злочин;
- в) згадується виключно як злочин проти людяності;
- г) згадується як воєнний злочин і злочин проти людяності.

5. Кваліфікуючими ознаками примушування до стерилізації за ч. 5 ст. 134 КК України є:

- а) спричинила смерть потерпілої особи чи інші тяжкі наслідки;
- б) спричинила тяжкі тілесні ушкодження;
- в) спричинила психічний розлад;
- г) вчинено близьким родичем.

6. Стамбульська конвенція вказує на необхідність криміналізації умисної поведінки стосовно каліцтва:

- а) каліцтва жіночих геніталій;
- б) каліцтва статевих геніталій;
- в) обрізання жіночого;
- г) обрізання чоловічого.

7. У КК України примушування жінки до того, щоб вона зазнала актів видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора, або схилення її до цього:

- а) криміналізовано, потерпілою є повнолітня;
- б) криміналізовано, потерпілою є неповнолітня;
- в) не криміналізовано;
- г) немає правильної відповіді.

8. У КК України підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора, або схилення її до цього:

- а) криміналізовано, потерпілою є повнолітня;
- б) криміналізовано, потерпілою є неповнолітня;
- в) не криміналізовано;
- г) немає правильної відповіді.

9. Заповніть таблицю:

Діяння	Потерпілий (згідно з КК України)	Потерпілий (згідно зі Стамбульською конвенцією)
Примушування до абортів без добровільної згоди		
Примушування до стерилізації без добровільної згоди		
Примусова стерилізація		
Каліцтво статевих органів		

10. Формулювання «видалення, інфібуляція або здійснення будь-якого іншого каліцтва в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора» надано як визначення:

- а) обрізання у Стамбульській конвенції;
- б) каліцтва статевих геніталій у КК України;
- в) прояву сексуального насильства у Римському Статуті;
- г) каліцтва жіночих геніталій у Стамбульській конвенції.

Автори:

БРОНЕВИЦЬКА Оксана Михайлівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

ГОРПИНЮК Оксана Петрівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

ГЛОВЮК Ірина Василівна –
докторка юридичних наук, професорка

ДІЛЬНА Зоряна Федорівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

ЄВХУТИЧ Ірина Миколаївна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

ЛІСЦИНА Юлія Олександрівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

РОМАНЦОВА Світлана Василівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

СЕРКЕВИЧ Ірина Ростиславівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

СИДОРУК Ігор Ігорович –
кандидат юридичних наук, доцент

УСТРИЦЬКА Наталія Ігорівна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

ЯСІНЬ Ілона Миколаївна –
кандидатка юридичних наук, доцентка

Гендерний мейнстримінг у кримінально-правовій політиці

Навчальний посібник

Редагування *Галина Ялечко*
Макетування *Галина Шушняк*
Друк *Андрій Радченко*

Підписано до друку 25.09.2024.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 26,97.
Тираж 100 прим. Зам № 89-24.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.